

земельно-ощадний банк, що обслуговує сільське населення. Зрозуміло, іпотечний кредит для викупу земель має бути пільговим (приблизно 7 % річних).

Висновки.

1. Аналіз нормативної грошової оцінки землі по областях України не підтвердив відповідності цієї оцінки врожайності зернових культур у цих областях, родючості ґрунтів і кліматичним особливостям. Уведення поправочних коефіцієнтів спотворило закладену відповідність між оцінкою землі й основних показників. Перше місце за грошовою оцінкою посідає АР Крим з її бідними ґрунтами, кліматом критичної зони землеробства.

2. Розрахунок за уточненою методикою грошової оцінки землі побудований на виході продукції рослинництва з посівної площі й фактичних виробничих витрат на виробництво сільськогосподарських культур. Запропонований обґрунтований методичний підхід враховує вплив попиту та пропозиції на ринку сільськогосподарських земель.

3. Розглянуто прогноз можливої купівлі й продажу сільськогосподарських угідь в АР Крим, де пропонується проведення економічного експерименту із скасування мораторію на продаж землі. Для здійснення іпотечних операцій по викупу земельної власності рекомендується створити експериментальний земельно-ощадний банк на основі виділення його з Ощадного банку, що обслуговує сільське населення.

Список літератури

1. Гайдуцький П.І. Аграрна реформа в Україні. — К.: ННЦ ІАЕ, 2005. — 422 с.
2. Методичні основи грошової оцінки земель в Україні / Дехтеренко Ю.Ф., Лихогруд М.Г., Манцевич Ю.М., Палеха Ю.М. — К.: Профі, 2002. — 256 с.
3. Постановление Кабинета Министров Украины от 23 марта 1995 г. № 213 «О Методике денежной оценки земель сельскохозяйственного назначения и населенных пунктов» // Гос. информ. бюллетень о приватизации. — 1997. — № 2. — С. 70—76.
4. Месель-Веселяк В.Я., Федоров М.М. Методологічні і методичні принципи грошової оцінки сільськогосподарських угідь // Економіка АПК. — 1995. — № 2. — С. 11—16.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

УДК 001.8:33:658

А.М. Кандиба,

д. е. н., професор,

Українська академія аграрних наук

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ МЕНЕДЖМЕНТУ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Наука — це досить складний і специфічний феномен людської діяльності, яка покликана відкривати, винаходити, опрацювати і систематизувати об'єктивні знання про світ, який оточує людей, а також давати відповідь на виклики сьогодення та розв'язувати актуальні питання щодо розвитку соціально-економічної сфери України, у тому числі й агропромислового комплексу.

Наука включає у себе науково-дослідну діяльність, яка має, по-перше, акумулювати сукупність принципово важливих наукових знань, які в минулому вже отримані в процесі науково-дослідної діяльності й зафіксовані на даний момент часу, і, по-друге, продукувати прирощення нових наукових знань.

Практика розвитку суспільства доводить, що нові галузі знань виділяються в самостійні наукові напрями, коли визначене коло завдань практичної

діяльності набуває важливого самостійного значення і потребує предметного наукового опрацювання системи певних положень. Це безпосередньо стосується менеджменту наукового дослідження, який утворює одночасно і єдиний, і різноманітний структурний синтез, а також демонструє важливу роль у сучасному науковому пізнанні.

Щодо менеджменту наукового дослідження, то з цього приводу цікаво відмітити влучну думку народного депутата України, голови міжфракційного депутатського об'єднання «За науку України» Юрія Каракая. Він закономірно занепокоєний тим, що «в державі до цих пір не створена система менеджменту наукових досліджень, яка б організовувала роботу вчених і ставила перед науковими працівниками відповідні завдання» (Голос України, 12 грудня 2006 р. № 235).

Установлено, що започаткування менеджменту наукового дослідження, як узагальненого утворення, має охоплювати низку організаційних економічних і технічних чинників. Виникає розуміння того, що в даному разі з огляду аграрної сфери доцільно керуватися такою вихідною низкою системних положень.

1. З позицій сьогодення в науковій літературі ще не сформовано єдиного конче необхідного концептуального обґрунтування щодо змістовного наповнення таких лінгвістичних агентів як «питання» і «проблема», що не на користь упорядкуванню галузей знань. Якісна та кількісна усталеність їх часто не позбавлена плутанини й нечіткого розмежування. І тому не дивно, що дослідники, як показали спостереження, нерідко ототожнюють розв'язання наукових проблем з опрацюванням різного роду питань. І шкода, коли при цьому не враховують, що для відповіді на ті чи інші поточні питання цілком вистачає існуючих наукових знань, а для розв'язання наукових проблем обов'язково вимагається вийти за межі старого багажу знань, радикально модернізувати й розширити інформаційний додаток. Розв'язання наукової проблеми є проривом у нове, прирощенням нових знань. А це вже перегукується з менеджментом наукового дослідження і потребою підготовки відповідних кадрів вищої кваліфікації з даного аспекту.

2. Однією з принципових рис менеджменту наукових досліджень є визнання того, що інтелектуальний багаж сучасного вченого завжди має двоїстий характер. Яким би не був досвідченим, компетентним і кваліфікованим вчений, для опрацювання певного кола питань йому досить застосувати раніше отриману інформацію, а для розв'язання проблем ніяк не обійтись без виконання конкретно спрямованого наукового дослідження й об'єктивного осмислення його результатів відповідно до запитів часу.

Здобутки наукового дослідження не можуть бути отримані без відповідної систематизації і кваліфікованого використання інформації. Не можуть заслуговувати на увагу ті результати наукового дослідження, які є «порожніми», не викликають позитивного подиву і не є переконливими. Наукове дослідження має бути зірковою світлинкою. В даному випадку завжди необхідно мати відповідь на такі конкретні запитання: Що?, Де?, Коли?. Для чого?. Які складові? Що робити? І найголовніше — чому необхідно робити так, а не інакше.

3. Важливою складовою менеджменту наукового дослідження є описування, пояснення й передбачення процесів і явищ оточуючого нас світу. Невіддільний від практичного способу опанування матеріального світу, менеджмент наукового дослідження як продукування нових знань є досить специфічною формою діяльності, суттєво відмінною від діяльності у сфері матеріального виробництва та інших ви-

дів діяльності. Якщо в матеріальному виробництві знання використовуються як ідеальні засоби, то при менеджменті наукового дослідження їх продукування формує головну і безпосередню мету, незалежно від того, в якому вигляді вона реалізується — теоретичного описування, схем або технологій.

Наукова теорія є лише методологічною основою практичної діяльності людей, які повинні бути озброєні теоретичними знаннями і водночас мати найновіші практичні навички, вміти поєднувати теорію з практикою.

4. З огляду менеджменту наукового дослідження визнається, що успішне наукове дослідження вирішальною мірою залежить від наукового працівника, його професійності. Професіоналізм наукового працівника полягає у наявності знань і навичок у сфері менеджменту щодо наукового дослідження. Науковий працівник розглядається як представник особливої професії.

Щодо наукового працівника, то тут найбільш важливими є високі життєві ідеали, правдивість, справедливість і об'єктивність, розвинуте почуття обов'язку й відповідальності.

У сучасного вченого має поєднуватися талант, жадоба до складної наукової праці, бачення всього прогресивного, творча фантазія, відкриття нових знань.

Слід мати на увазі, що вчений — це багатогранна, багатолика і талановита фігура; вагома культова особистість; прапор і пророк сучасної епохи. Вчений — це розумний хист, зірковий промінь.

Відаючи належне царині наукової спільноти треба пам'ятати, що Україні не вистачає геніїв, корифеїв, нобелівських лауреатів; вчених, якими б пишався світ.

Умовою ефективної роботи наукового працівника є розвинуте стратегічне мислення, уміння заглянути на багато кроків уперед. Нинішньому науковому працівникові мають бути притаманні широкі ділові якості; професійна компетентність, заповзятливість, дисциплінованість і, як правило, висока працездатність.

5. Щодо менеджменту наукового дослідження, то тут гостро постає таке питання як опрацювання досконалої методології наукових досліджень. У науковій літературі, на жаль, ще немає єдиного розуміння її сутності. Методологія наукового дослідження переважно характеризується однобічно, оскільки в даному випадку не вдається з окремих компонентів вивести узагальнене тлумачення.

Якщо вчений поверхово ставиться до формування методології, то результати його дослідження не мають перспективного значення. Хто змістовно опрацьовує аспекти методології, то його майбутнім науковим здобуткам гарантовано успіх. З огляду методології принципового значення набувають вимоги

про те, щоб формування наукових висновків не випереджало ті процеси та явища, з яких вони мають впливати.

Нині методологію слід розглядати як певну єдність, систему наукових теорій, принципів і правил щодо палітри наукового дослідження, яка є досить насиченим, витонченим і складним утворенням, містить певне коло процедур та операцій, здатних сприяти розкриттю змісту й суті досліджуваних процесів і явищ. Важливо, що методологія дослідження опосередковується методикою, методами, технікою та напрямками осмислення результатів дослідження, Методологія здатна впливати передусім на концептуальне усвідомлення програми наукового дослідження. Світова практика показує, що за відсутності досконалої методології дуже складно передбачити ті аспекти, які вивчатимуться з позицій менеджменту наукового дослідження.

6. Для окреслення переліку наукових проблем, які підлягають розв'язанню, слід обов'язково застосувати прогнозування. З огляду менеджменту наукового дослідження прогноз має відображати основні орієнтири та рубежі поступу суспільства до якісно нової економіки. Для формування прогнозних оцінок і пріоритетів розвитку науки створюються тематичні експертні групи. При доборі експертів слід намагатися, щоб кожному з них були притаманні такі якості: креативність, евристичність, інтуїція, предикативність, незалежність, всебічність і конструктивність.

7. Прагнучи до опанування менеджменту наукового дослідження, який допомагає фахівцям мислити об'єктивно і впевнено почуватися в широкому колі нерозв'язаних наукових, технічних і суспільних завдань, важливо тонко розуміти суть і форму такого поняття як наукова проблема. Процес будь-якого наукового пізнання розпочинається з постановки наукової проблеми як вихідного пункту наукового дослідження.

8. Для того щоб на основі даних наукового дослідження зробити певні висновки і пропозиції, необхідно відповідним чином опрацювати статистичні дані. З цього приводу доцільно використати такі методи: зведення та групування, абсолютних і відносин величин, середніх величин, аналізу рядів динаміки, індексного аналізу тощо. Основне завдання методів дослідження — узагальнення результатів спостереження так, щоб стало можливим виявити найбільш характерні риси й істотні властивості досліджуваних явищ, з'ясувати закономірності розвитку процесів.

9. Важливим завданням менеджменту наукового дослідження є виявлення зв'язків і взаємодії між явищами та їх кількісна оцінка. В даному випадку доцільно використати такі методи аналізу: кореляційного, регресійного, дисперсійного, кластерного, матриць, програмування, поліномів, еластичності, моделювання та системного, з'ясувати залежності з

позицій, в яких зміна однієї з величин зумовлює зміну середнього значення іншої.

10. Знакове місце в науковому дослідженні має посідати так звана «наукова новизна». Наукова новизна — це квінтесенція наукового дослідження стосовно тих процесів і явищ, які на перший погляд здаються обґрунтованими з огляду минулого часу, так і тих, які виявлені на авансцені в день прийдешній.

11. Практика свідчить, що в сучасних умовах результативність наукового дослідження значною мірою залежить від інформаційного забезпечення. Підвищення вимог до якості інформації в системі менеджменту наукового дослідження пояснюється високим динамізмом сучасної науки, частковою зміною параметрів основних факторів виробництва і вимог до одержуваної наукової продукції. Тільки систематизована інформація дає змогу менеджеру визначити ефективність науково-дослідницьких заходів і залежно від умов, що складаються, змінювати заплановану наукову програму. Чим краще інформований вчений, тим оперативніші, вищі за своєю якістю його рішення та рекомендації.

12. В Україні немало прибічників такої позиції, за якою передбачається активне здійснення заходів щодо протидії новим рукотворним руйнівним впливам тотальної, ажіотажної й насильницької глобалізації і вирішення проблем безпечного розвитку української науки. З цим необхідно погодитись. Але шлях української науки в глобальний простір є неминучим. Україна не може залишатися в самоізоляції. Ось чому важливо уникнути того варіанта, при якому глобалізація буде рухатись в одному напрямку, а українська наука, у тому числі й аграрна, розвиватися в протилежному.

13. Важливо, що в межах загального менеджменту наукового дослідження в окремий самостійний блок виділяється програмно-цільовий менеджмент розвитку науки і техніки. Мета такого менеджменту — досягнення прийнятної для держави варіанта розвитку науки та економіки. Таке програмування є формою державного менеджменту. Характерні особливості програмування: втручання держави в науку та економіку не ліквідує конкурентоспроможність у ринкових перетвореннях, а лише коригує цей процес; програмування є елементом сучасної ринкової організації науки та економіки, оскільки держава не керує агентами наукових досліджень, а лише спрямовує їх процеси; основою програмування є структурна корекція; програмування, як форма впливу на науку та економіку, є системним і комплексним процесом.

Висновок. Виходячи з викладеного, є підстава вважати, що розглянута вище низка вихідних унікальних положень може бути корисною для всіх, хто бажає більш змістовно виконувати науково-дослідні роботи на засадах менеджменту наукового дослідження.

Список літератури

1. Енциклопедичний словник бізнесмена: менеджмент, маркетинг, інформатика / За ред. М.І. Молдованова. — К.: Техніка, 1993. — 856 с.
2. Завадський Й.С. Менеджмент: Т. 1. — К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997 — 543 с.
3. Основи економічної теорії: політекономічний аспект: Підруч. / Г.Н.Климко, В.П. Нестеренко, Л.О. Каніщенко та ін.:

- За ред. Г.Н. Климка, В.П. Нестеренка — 2-ге вид. перероб. і допов. — К. Вища шк., Знання, 1997. — 743 с.
4. Бабушкин Н.И. Основы менеджмента: Учеб. пособие. — М.: Новое знание, 2005. — 261 с.
 5. Фірсова Л.В., Черних І.П. та ін. Філософія науки: Навч. посібник / Л.В. Фірсова, І.П. Черних, Я.М. Білик, О.М. Білик; За ред. Л.В. Фірсової. — Х.: Нове слово, 2003. — 336 с.

УДК 168.522:316.621

В.В. Россоха,

К. е. н., с. н. с.,

ННЦ «Інститут аграрної економіки»

ЛЮДСЬКИЙ ФАКТОР: НАУКОВИЙ ПОШУК АКТИВІЗАЦІЇ

*Усі нещастя на землі походять від того,
що люди донині не усвідомлюють,
що таке людина, і не домовилися між собою,
якою вони хотіли б її бачити.*

П. Веркор

Розуміння провідної ролі людини в економічному розвитку постає однією з важливіших ідей політичної економії. Надмірне й невинуватене спрощення людини, приниження її своєрідності й неповторності є підґрунтям догматизму та бюрократії. Проте й нині економічна наука більшою мірою цікавиться не поведінкою людей, а економічних показників, тим самим апелюючи до «людини економічної», тобто агента економічної діяльності, а не людини реальної «із плоті і крові». Успішно будуючи свої моделі на принципі «за інших рівних умов», за висловом Гегеля, вона пов'язує економіку з виробничими відносинами, а самого суб'єкта цих дій виводить за дужки і, як правило, не розглядає той стосунок до економіки, що має його природа, генезис і розвиток.

Демократизація суспільного життя, характерний для сучасності інтерес до людини має змінити її світосприйняття, привернути увагу до усвідомленості й цілеспрямованості людської поведінки, тієї ролі, яку відіграють у розвитку суспільства соціальні цінності. Нині активізація людського фактора діяльності піднімається до рівня наукового пізнання, набуваючи рис комплексності. Постає тенденція тлумачити людину як унікальне за своєю складністю явище природи — біологічної, соціальної, економічної та творчої одночасно [1].

Біологічна природа людей визначається їхніми можливостями піклуватися про своє здоров'я та працездатність, вести здоровий спосіб життя, раціонально поєднувати працю й відпочинок і, врешті-решт, подовжувати свій активний вік. Як живий організм людина не може існувати поза довкіллям,

яке внаслідок індустріалізації та науково-технічного прогресу постійно зазнає техногенних змін у процесі трансформації біосфери. Пристосовуючи до своїх потреб навколишнє природне середовище (НПС) і порушуючи його екологічну рівновагу, людина настільки вплинула на якісний стан довкілля, що постала проблема безпеки її життєдіяльності. Вплив на стан НПС з огляду на об'єктивну необхідність втручання у природний хід процесів в екосфері для забезпечення життєво необхідних потреб людей апіорі є деструктивним. Проте людина, піднявшись у своєму розвитку вище всього живого на нашій планеті, поки що не усвідомила власну відповідальність за збереження біосфери та людського роду.

Екологічні проблеми утворюють кумулятивні, синергетичні та мультиплікаційні ефекти, тому вони завжди супроводжуються подальшими екологічними, соціальними та економічними проблемами. Комісією ООН з розвитку і навколишнього природного середовища визначено, що будь-який соціально-економічний розвиток має узгоджуватися з рекреаційними можливостями НПС, тобто здійснюватися в умовах екологічної безпеки відтворювальних процесів на засадах «сталого розвитку» (sustainable development), гарантувати наступним поколінням наявність повноцінного життєвого середовища. Економічне зростання має забезпечуватися не тільки посиленням техногенного навантаження на природу, а й можливістю впровадження ресурсозберігаючих та екологобезпечних технологій, удосконалення системи контролю й попередження технологічних катастроф, підвищення загальної екологічної грамотності населення [2].